

Prof. Dr. Szirmai Viktória

Az európai és a magyar nagyvárosi térségek társadalmi átalakulása: a középosztály térfoglalásai.

*Kodolányi János Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
MTA TK Szociológiai Intézet, kutatóprofesszor*

szirmai.viktoria@tk.mta.hu

A MRTT XVI. VÁNDORGYŰLÉSE:

Áramlások a térgazdaságban

Kecskemét, 2018. október 18–19.

11. szekció „Társadalmi áramlások a térben”

Neumann János Egyetem

Az előadás az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosítójú, „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban” című pályázat keretében készült.”

Az előadás problematikája

The Walls of Dubrovnik
<https://www.worldatlas.com/articles/walled-cities-of-the-world.html>

-
-
1. Befogadók vagy kirekesztők a modern nagyvárosok? Falak védik őket vagy nyitottak?
 2. Mi jellemző a társadalmi szerkezetük változásaira?
 3. Mi a viszony a nyugat-európai és a kelet-közép-európai nagyvárosok társadalmi szerkezeti jellemzői között?

Az elemzés köre:

- Globális nagyvárosok társadalmi szerkezete
- (New York, London, Tokyo)
- Nyugat –európai, kelet-közép–európai urbanizációs modell társadalmi természeté
- Nyugat-európai fővárosok társadalmi szerkezete (Párizs, Berlin, Bécs, Brüsszel)
- Kelet-és közép- európai fővárosok társadalmi szerkezete (Pozsony, Prága, Varsó, Budapest)
- Nyugati és a keleti modell összehasonlítása(általános trendek, fővárosi jellemzők)

Nagyvárosi társadalmi szerkezeti jellemzők történeti modelljei

A fő történeti szegregációs modellek jellemzői. (Mollenkopf – Castells, 1991)

1) Az első modell a „pre-indusztriális”, az ipari fejlődést megelőző nagyvárosi térszerkezeti forma. Itt az európai városok területi társadalmi szerkezete még vegyes jellegű, a különböző rétegek (az ő példáikban) a nemesség és a szolgáloik keverednek a térben.

- A városok ekkor **zártabbak voltak,**
- a **társadalmi távolság világos volt,**
- nem volt szükség a szegregációra ahhoz, hogy fenntartsák, hogy megmutassák a társadalmi távolságot, és újratermeljék az eltérő társadalmi státus pozíciókat.

2.) A következő az ipari fejlődés városi modellje

- Itt a társadalmi távolságot az **ingatlanpiac** logikája teremtette meg,
- Gazdasági és a kulturális akadályok, az ökológiai övezetek tartották fenn,
- (Chicagói iskola leírásai)
- Ezek befogadó nagyvárosok
- Kisebb integrációs lakóhelyi egységek,
- Láthatatlan határok.

3. A társadalmi szerkezet a második világháború utáni tömegtermeléshez és tömegfogyasztáshoz kapcsolódik.

A szegregációt az **ingatlanpiac, és törvényes eszközök** is alakítják.

A helyi hatóságoknak joguk van az alacsony jövedelműeket a nagyvárosok rosszabb ökológiai pozíciójú részeibe kirekeszteni

Fő területi folyamatok:

1. belvárosok fizikai és társadalmi leromlása
2. az alacsonyabb társadalmi státusú csoportok belső városrészekre kiterjedő koncentráció.
3. középosztálybeliek által megvalósított szuburbanizáció, a magasabb társadalmi státusúak meghatározott városkörnyéki térfoglalásai,

4.) A negyedik változat a globalizált nagyvárosok területi szerkezete

- Ez a kifejlett nyugat-európai, illetve a kibontakozó kelet- és közép-európai kapitalizmus területi produktuma.
- A nagyváros-térségi társadalmak egyrészt befogadóak, másrészt kirekesztőek:
- ez a modell azokat fogadja be, akik a globális gazdaságban vagy politikában döntési pozíciókban vannak, akik magas jövedelműek és vagyonosak, s akik hatalommal rendelkeznek
- De a szakképzetlenekre is szükség van, ezért a hátrányos helyzetűek is megjelennek a globális városokban (*lásd Sassen*)

.

A társadalmi távolságok éleződnek, erősödő szegregáció

Fő folyamatok:

- A városközpont megújulása, szuburbanizáció lelassul,
- **Erőteljes dzsentrifikáció**
- **Magas társadalmi státusú belvárosi és külvárosi térbeli egységek, elit negyedek,**

A keleti városfejlődési modell eltérései:

- A késleltetett fejlődés
- Állam szocialista rendszer akadályai,
- Szegregáció eltitkolása, később szerveződése,
- Város rehabilitáció hiánya

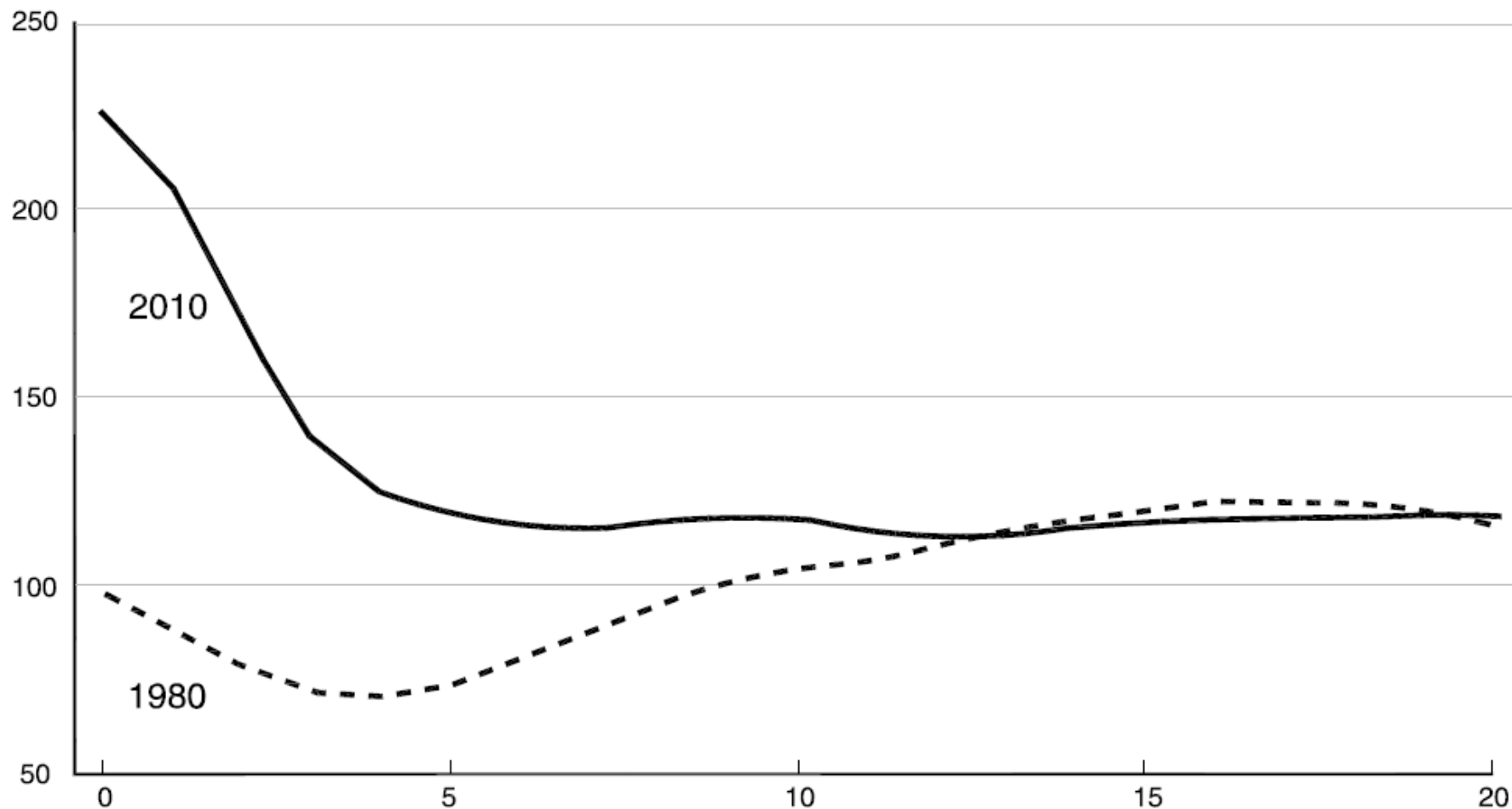

Az ingatlanpiac logikájára példák

A lakásárak és a központtól való távolság összefüggései az USA-ban (2016) (A központi üzleti negyedről való távolság mérföldben kifejezve. (egy mérföld 1609,3 méter)

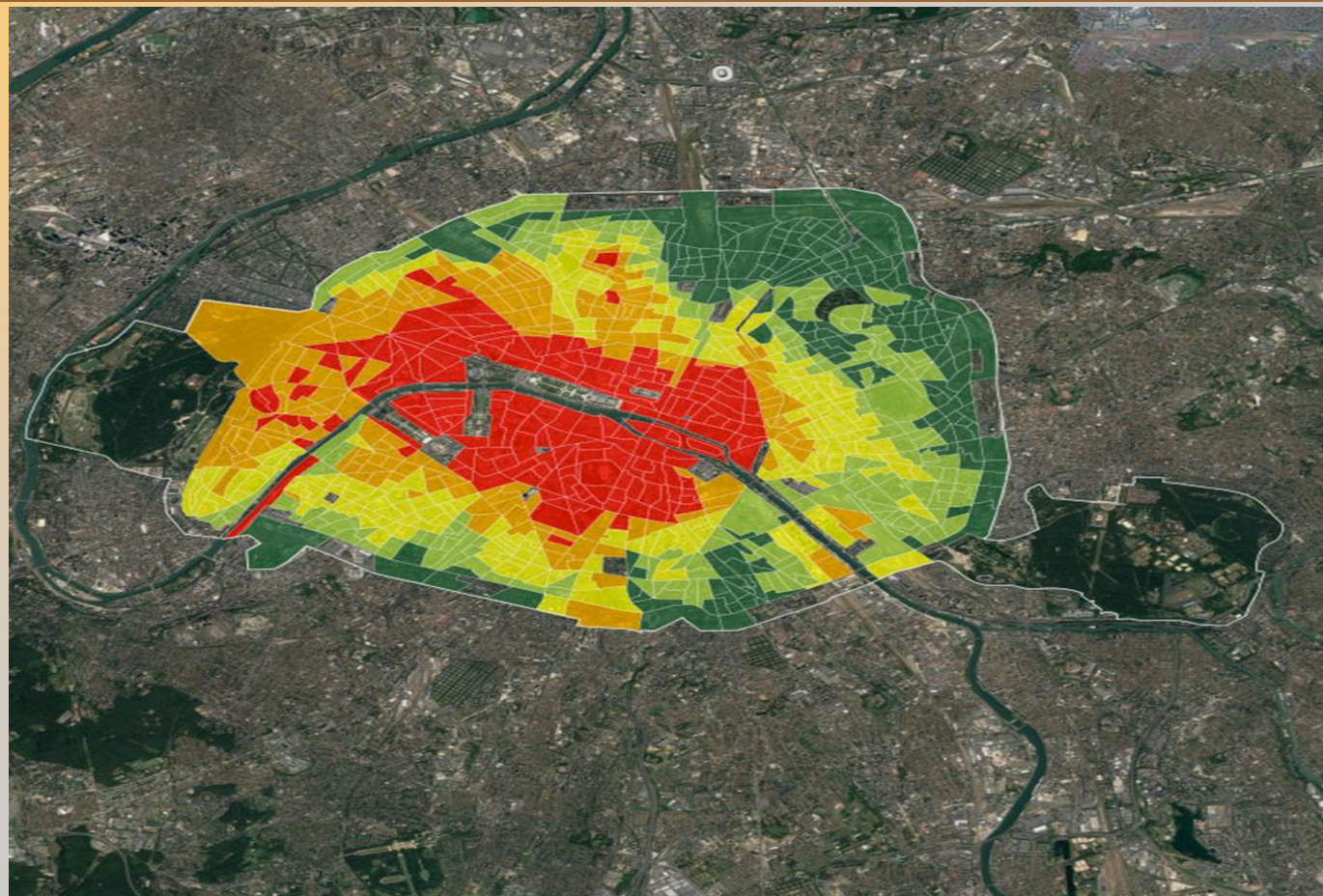
000s, 1980 dollars

Forrás: <https://www.weforum.org/agenda/2016/01/how-the-demographics-of-city-centres-are-changing/>

Párisi ingatlanárak (2016)

7 547 €

8 279 €

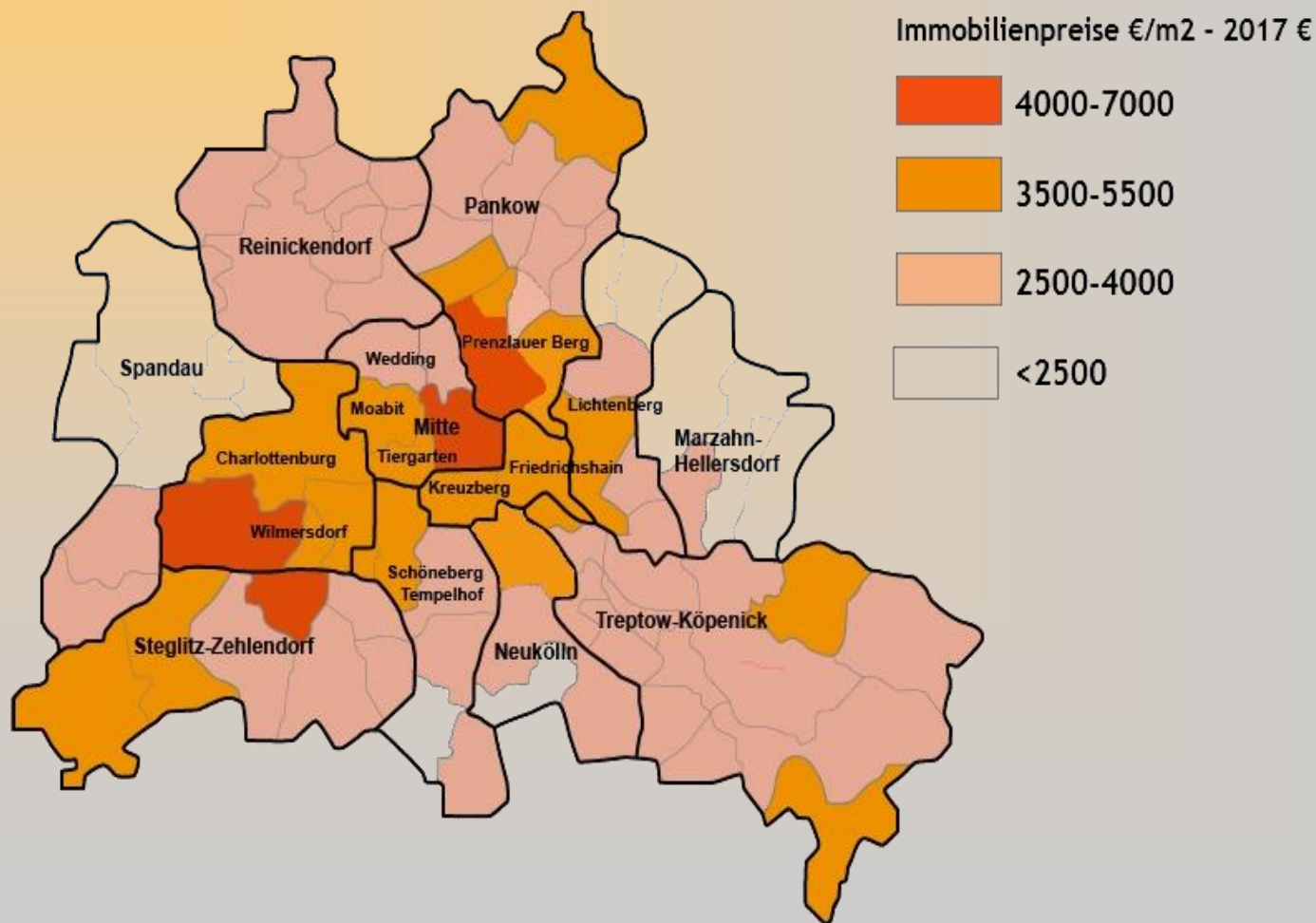
8 957 €

9 956 €

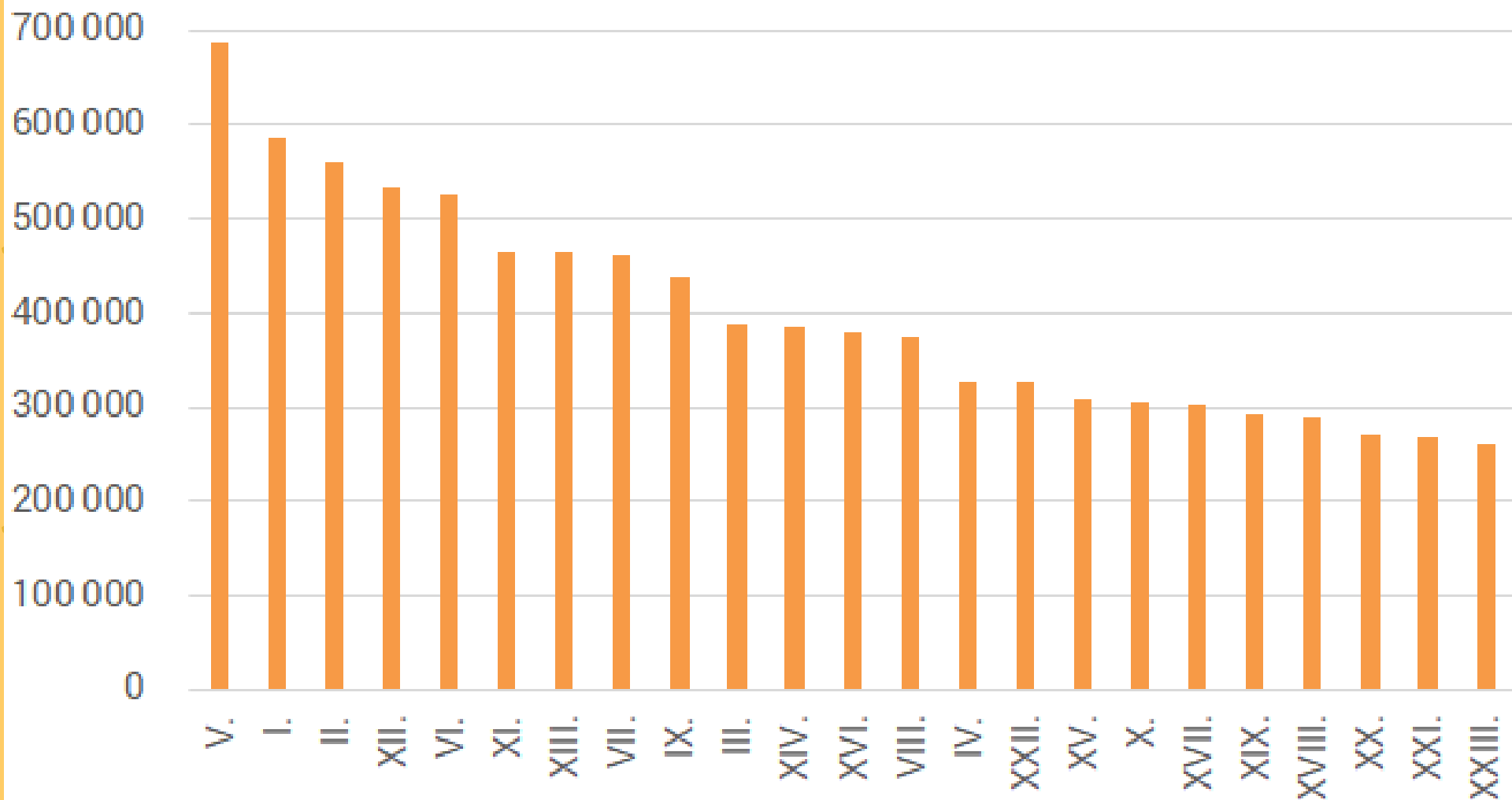

Ingatlan árak, Berlin (2017)

Átlagár fővárosi kerületenként (2017. I.-IX., Ft/m²)

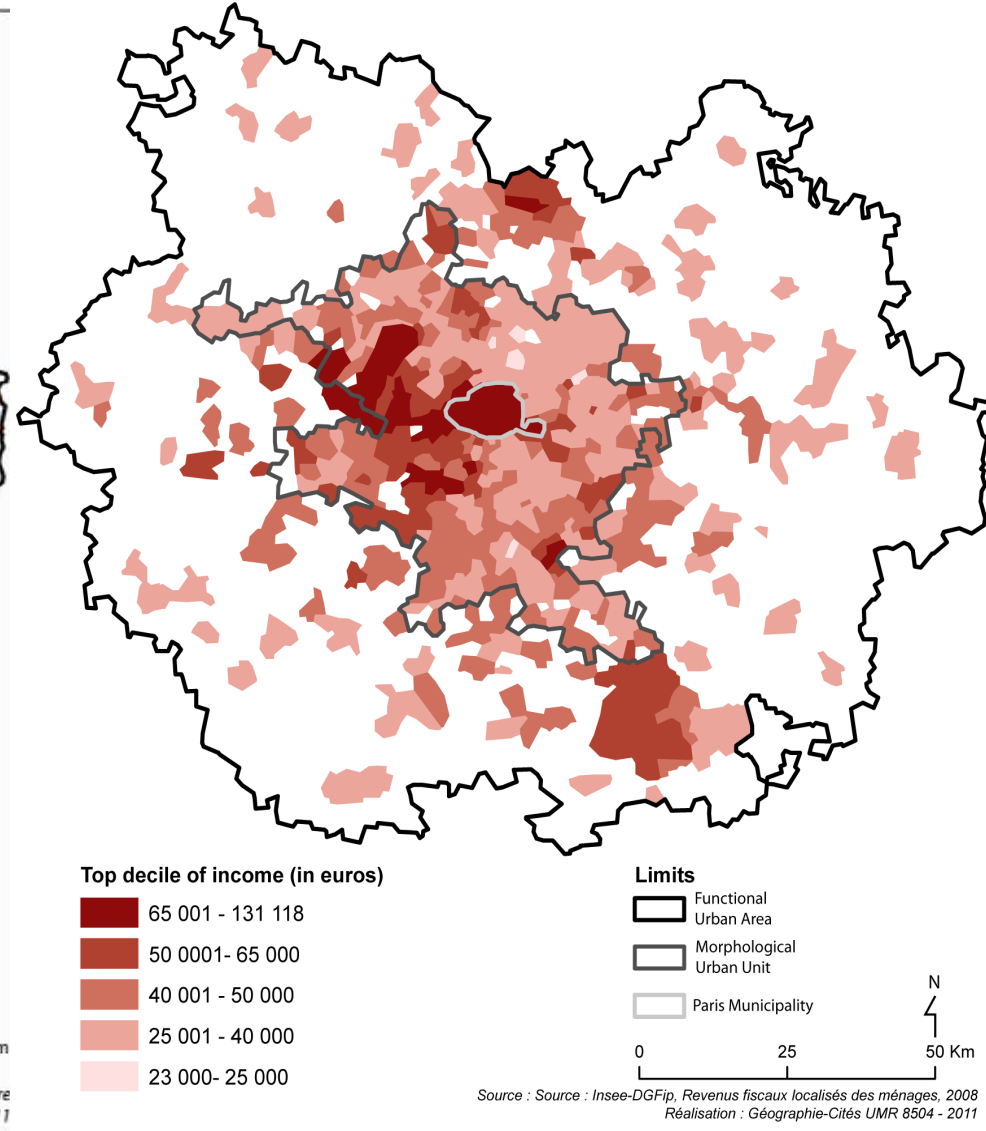
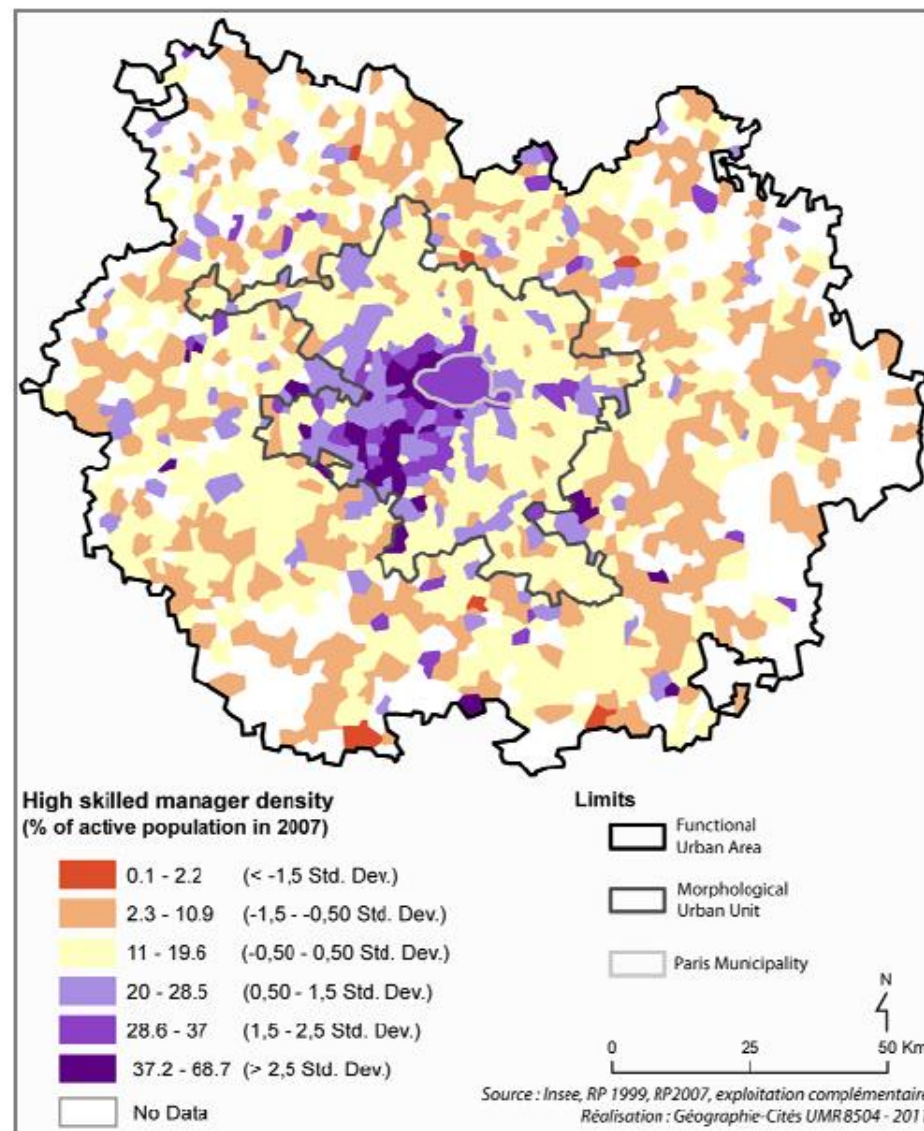
Forrás: OTP Jelzálogbank, Portfolio

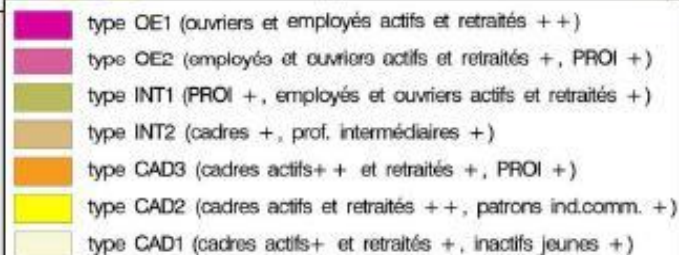
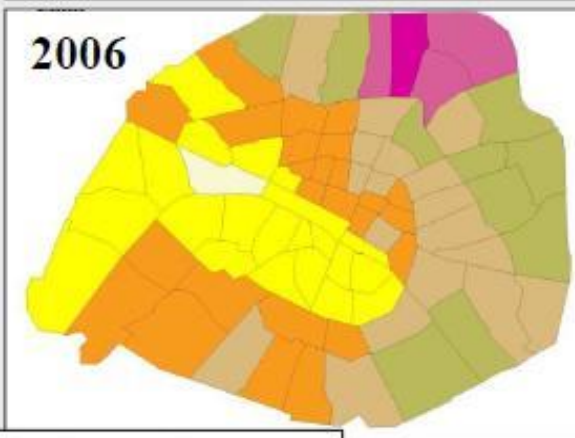
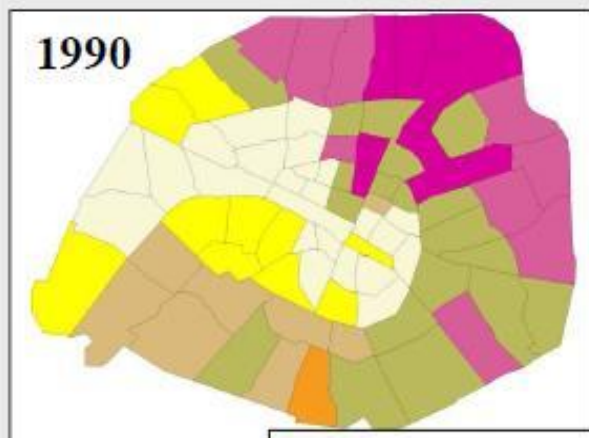
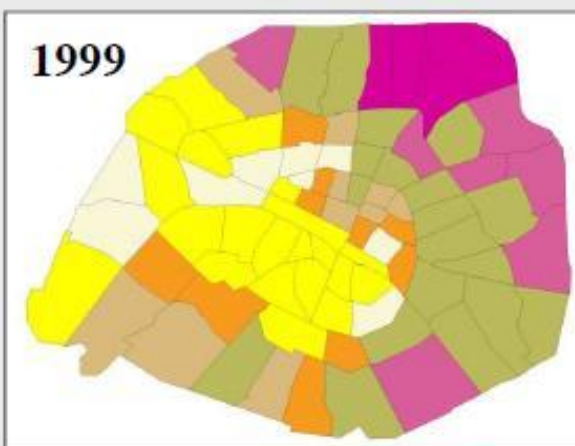
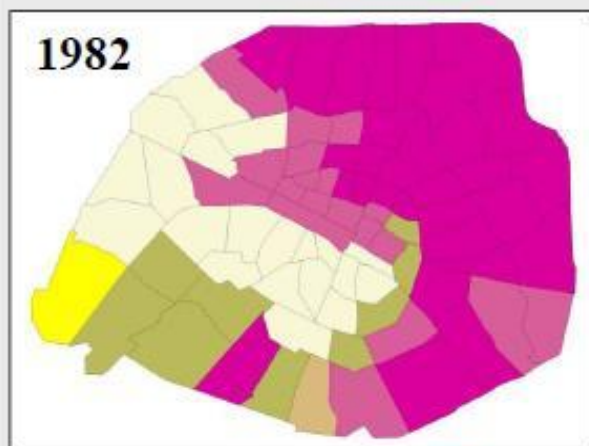
Társadalmi szerkezeti hatások

Menedzser rétegek és a jövedelem szerinti koncentrációk Párizs metropolisz térségben (Forrás: Cattan, 2011,).

L'évolution de l'espace social parisien (1982-2006)

-Résultats d'une CAH
sur 320 observations
(4 x 80 quartiers)
*p. 101-105 de la brochure de
TD*

- 7 classes :
- **CAD1, CAD2, CAD3 :**
cadres surreprésentés
- **OE1, OE2 :**
employés et ouvriers
- **INT1, INT2 :**
types intermédiaires

Diffusion des cadres
Recul des ouvriers
et des employés :
embourgeoisement,
gentrification

*Sources : RGP 1982, 1990, 1999 (1/4),
2006 (expl. compl.) M. BERGER, Ladyss*

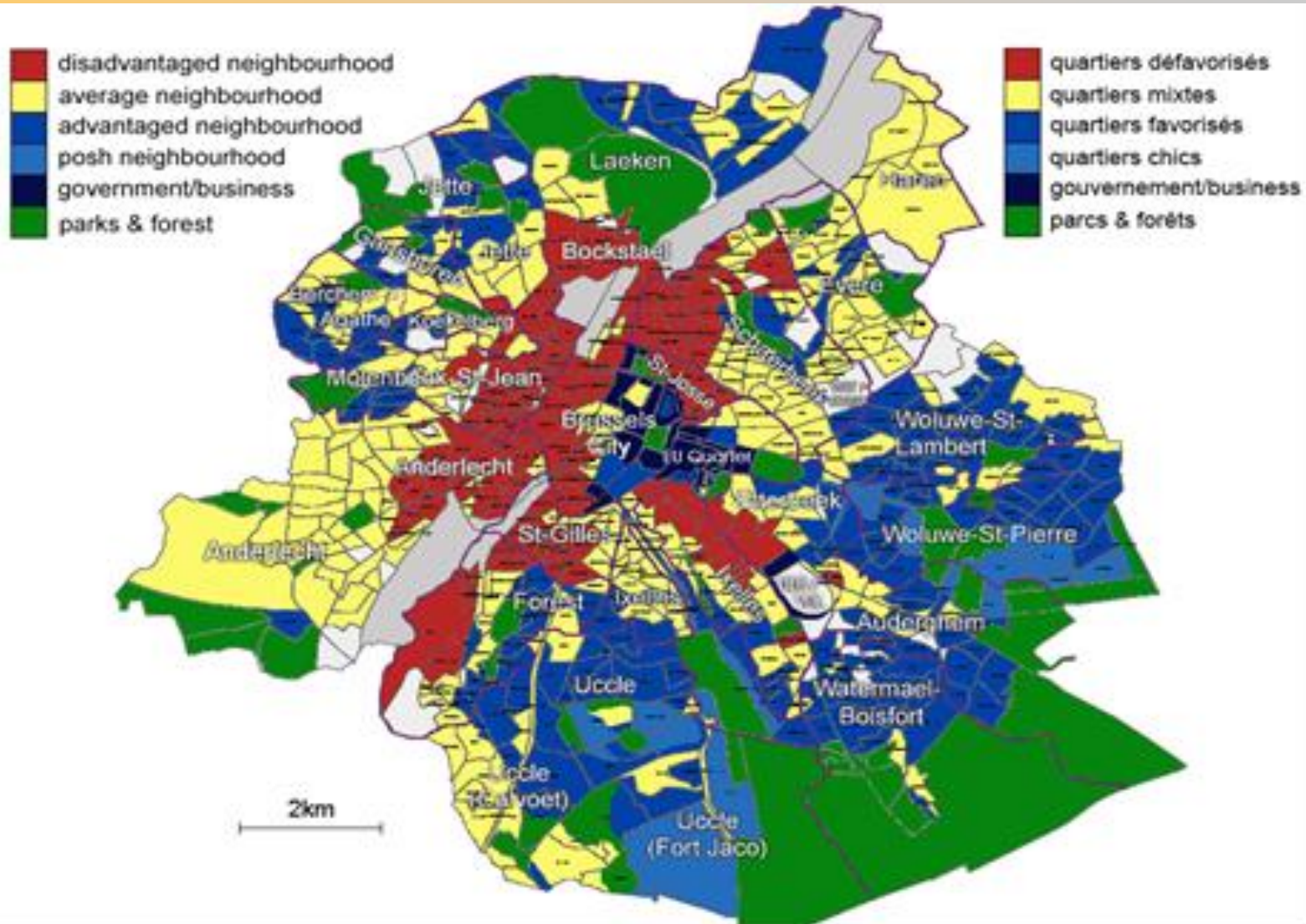

Berlin metropolisz

Jelmagyarázat: vörös: nagyon alacsony státusú, narancs: alacsony státusú, levendula: közepes státusú, zöld: magas, illetve nagyon magas státusú. (Forrás: Berlin's "Social Development Status" by area.)

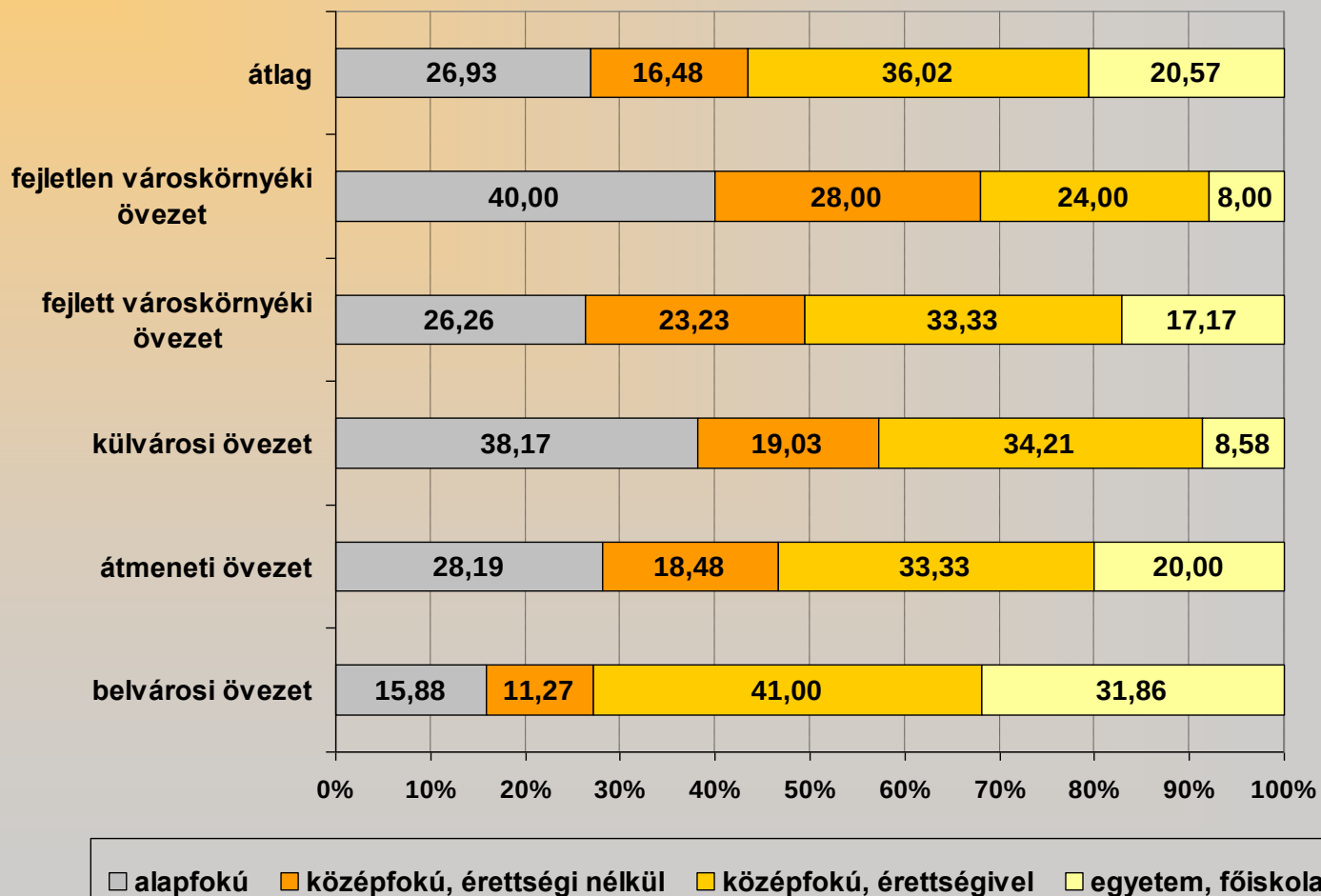
Brüsszel térbeli társadalmi szerkezete

https://www.eupedia.com/belgium/map_disadvantaged_neighbourhoods_brussels.html

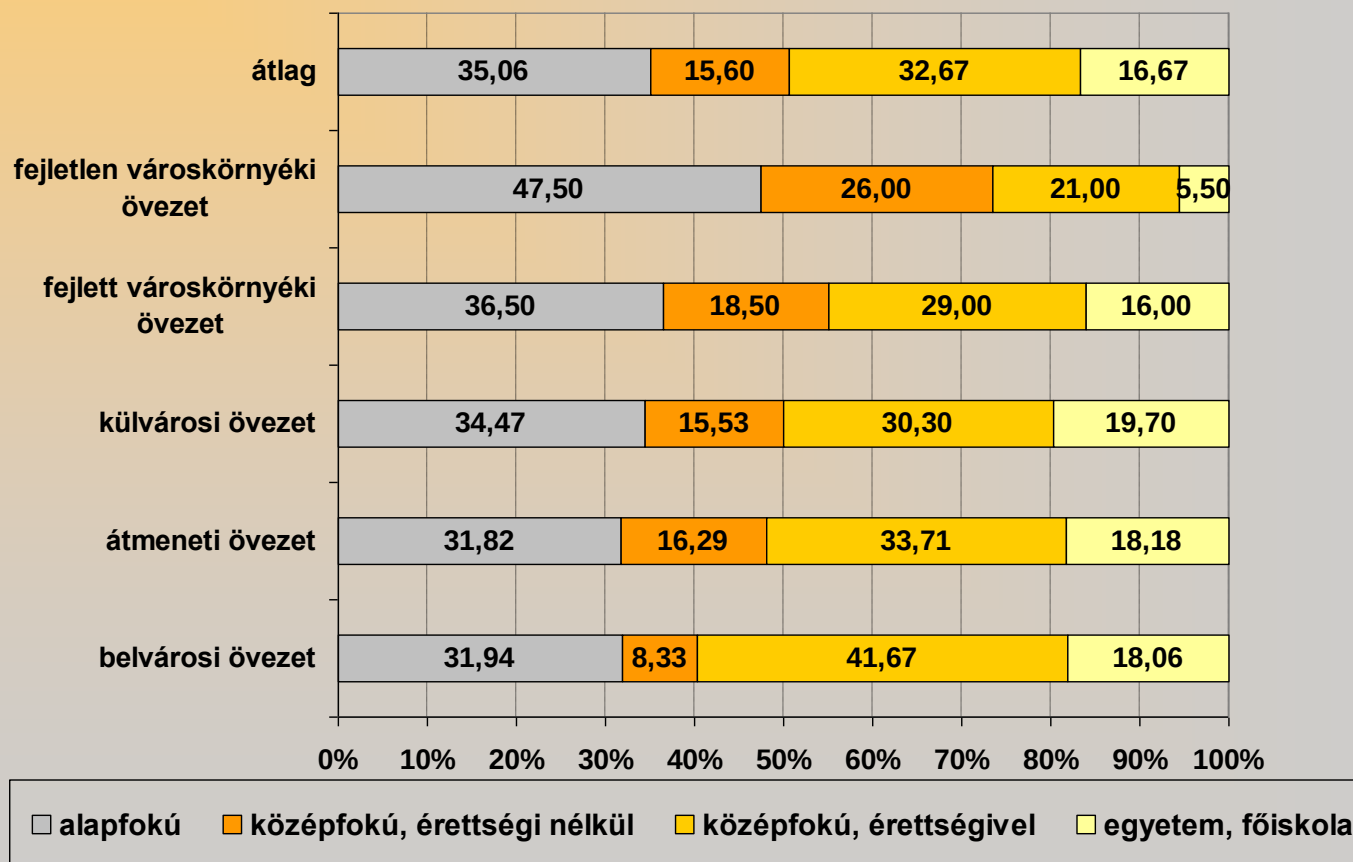

A lakosság megoszlása iskolai végzettség szerint a budapesti régióban részletes övezeti bontás szerint (forrás: NKFP kérdőíves felvétel adatai, 2005)

A lakosság megoszlása iskolai végzettség szerint a budapesti régióban részletes övezeti besorolás alapján (forrás: Fenntartható fogyasztás, 2010)

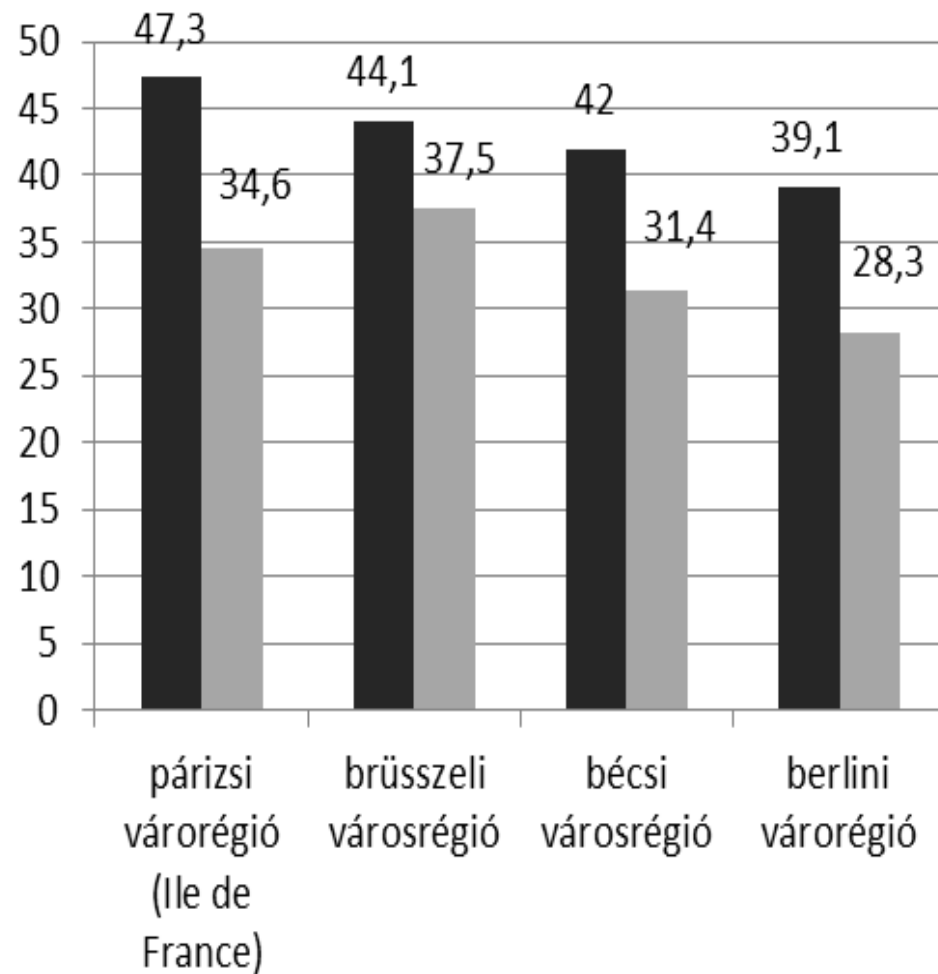
**A nyolc nagyváros összehasonlító
elemzése:
közeledés trendjei- különbségek**

	Nyugati-keleti modell közeledése	Keleti-nyugatihoz képesti különbségei	
Város-szerkezeti átalakulások	városszerkezeti változások: belváros és városkörnyék.	Városközpont és városkörnyék közötti városrészek lassúbb fejlődése	
	állami jelenlét csökken, piaci hatás nő.	Állami jelenlét jóval inkább csökken, a piac szerepe inkább erősödik, állam szocialista hatások	
	Globális hatások jelentősége erősödik	Alacsonyabb globális integrációs szint.	
	Szuburbanizáció, Urban sprawl	Késleltetett szuburbanizáció, lassabb urban sprawl	

	Nyugati-keleti modell közeledése	Keleti-nyugatihoz képesti különbségei	Nyugati-keleti modell belső dzsentrifikációs különbségei
Térbeli társadalmi szerkezeti átalakulások	Dzsentrifikáció erősödése: középosztály nagyvárosi tér foglalásai	Késleltetett dzsentrifikáció: magas státusúak lassúbb, kisebb léptékű térfoglalásai.	
	Szélesedő középosztály, több diplomás, erősödő nagyvárosi fogyasztási igények.	Gyengébb középosztály, alacsonyabb fogyasztási igények Belső minőségi különbségek	A nyugati fővárosok között jellemzőek a dzsentrifikációs különbségek, A keleti fővárosok között jellemzőek a dzsenrifikációs hasonlóságok.
		.	A keleti modell követő jellegű , de új leszakadások is vannak (Envedi).

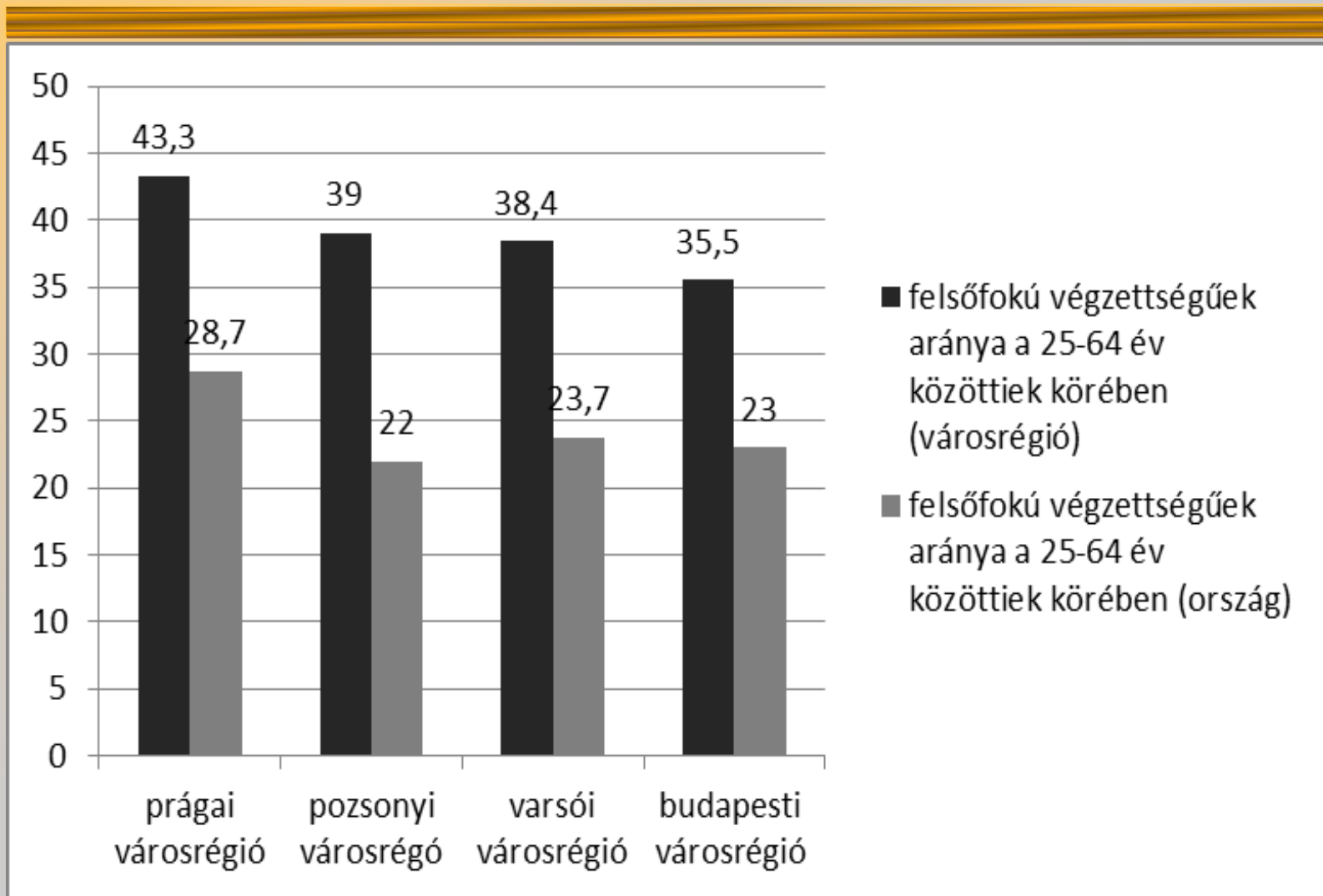
A diplomával rendelkezők aránya a 25–64 éves korcsoporton belül a vizsgált **nyugat-európai fővárosi régiókban** és országosan (%). 2016). *Eurostat, Urban Audit adatok alapján, 2016*

- felsőfokú végzettségűek aránya a 25-64 év közöttiek körében (városrégió)
- felsőfokú végzettségűek aránya a 25-64 év közöttiek körében (ország)

A diplomával rendelkezők aránya a 25–64 éves korcsoporton belül a vizsgált **kelet-közép-európai fővárosi** régiókban és országosan (% , 2016.)

Köszönöm a figyelmet !!

*Nézzük a belső különbségeket,
a hazai térbeli társadalmi folyamatokat !*